

Capitulum

xxxij.

lus est sacrilegus et peditissimus. Quia igitur ex bono amore oritur odium bonum, et ex malo malum, ideo congruenter dicimus illos fructus nasci ex bono odio qui nascuntur ex amore bono: et illos ex malo odio generari qui generantur ex amore perverso. Certe nunc audisti que te de amore deique odio scire oporteat: puto non ingratus me tibi hodie disputatorum tenuisse. ¶ Dominicus. Immo vero gratissimus, nec potest quicquam sanctius salubriusve dici quam quod te hodie dixisse gratulor. ¶ Raymundus. Non minus libenter audire es nec minus utiliter que post meridiem sumpto prandio loquuturus sum. Verum quia ad cibum nos nunc et fames ipsa et cocus inuitat: paululum ab studio animi reuocemus. ¶ Dominicus. Licet optimo me nunc cibo qui mentem nutrit saginaueris, nec magnopere carnalis me mensa delectet: libens tamen tecum ad prandium comitabor. ¶ Finit tertius dialogus, quo deum optimum maximum debeamus amare.

Incipit quartus, quomodo debemus deum timere: adorare: laudare, honorare.

¶ Sequitur alia quedam debita ultra amorem que homo tenetur reddere creatori suo. ¶ Caplin. xxxij

Raymundus. Resumptis iam a mensa paululum viribus dignissimum duxi tibi nunc demonstrare aliam quedam debitam propter debitum amoris: quam merito obligat homo suo reddere creatori. Tu queso diligenter ausculta. ¶ Dominicus. Non necesse habes addere calcar equo sponte currenti. Tu tamen ne fatigeris rogo.

¶ Raymundus. Cum igitur homo sit dignissimum opus maxime creatoris sui, ideo quicquid ab illo in se accepit: quicquid etiam potest totum obligat restituere et refundere in obsequium artificis sui. Opus enim seu factura intellectualis quilibet est homo ex parte anime tene anime humane tur non solum amare factorem suum, sed etiam timere, laudare, honorare, glorificare, adorare, supplicare, orare, deprecari, credere, confidere, magnificare, benedicere, et per acceptis beneficiis gratias agere, gaudere, et exultare. Quid enim debet creatura aliud amare quam dominum creatorem suum. Que alium debet ipsa factura vel ti-

Nota debetur

B i.

Dialogus Quartus

mere. vel laudare. vel magnificare. vel supplicare. vel adorare
vel deprecari: quod ipsum optimum et unicū factorē suū a quo accepit
imaginē dei viuā intelligentē. amantē. memorantē. A quo est
hō supra ceteras res nobilius cōditus. feruētius amatus. oī-
bus p̄positus: ad suā amiciciā vocitatus: et cū illo in eternum
regnaturus ¶ **Dominicus.** Reuera is tātus opifex: tam mu-
nificus: tā summe benignus merito est ab hoīe diligēdus: me-
tuendus: honorandus: et p̄ immēsis acceptis bñficijs iugiter
collaudandus ¶ **Raymūdus.** Hinc iam pulcre ex his pprie-

Ex pprietatibz
q̄s in se hō ha-
bet p̄t agnosce-
re qd suo debe-
at optio crea-
tori.

tatibz que in se hō accepit pōt agnoscere q̄s suus cōditor in se
habeat pprietates: et qd illi iugiter teneat offerre. Nihil medi-
um inter deū et hoīem. ideo int̄ eos est p̄portionalis correspō-
dentia: et idcirco ex cōditiōibz quas in se hō inquantū hō
potest arguere p̄ditiones q̄s in se retinet deus. Sequit̄ ergo
q̄ sicut hō potest amare: cognoscere: timere. deprecari: ita deus
est amādus: cognoscēdus: timēdus: deprecandus. Hō pōt lau-
dare: bñdicere admirari et gratias p̄ bñficijs agere. ergo deus
est laudandus bñdicendus admirandus et regratiandus. Hō
pōt credere sperare confidere. ergo deo est credendū: in ip̄o spe-
randū et p̄sidentū. Hō semp querit veritatē. diligit bonitates
amplectit̄ fidelitatē. ergo deus est verax et bonus et fidelis. Hō
pōt in immēsum cōcupiscere. ideo deus pōt in infinitū cōcupita-
tribuere. Hō potest bñfacere et bñficia multa mereri. ergo de-
us potest ip̄m remunerare et bñficia copiosa largiri. Homo pōt
peccare: pōt cadere: potest reus existere. ergo deus pōt peccantē
punire. lapsum erigere. reū iuste torquere. Hō potest post rea-
tum veniā petere. ideo deus pōt vt misericors veniā donare
¶ **Dominicus.** Verba tua lucēt et ardēt. Lucēt vt deū videā
ardent vt deū diligam. Atq; ex hoc tuo p̄ncipio magna cō-
iūcio te dicturum.

¶ **Q. vnūquodq; debitū habet per**
se ppriā rōem sp̄alem q̄re debeat deo dari ¶ **Caplin. xxxiiij**

R. Raymūdus. Licet rōne obligatōis amoris hō teneatur
etiā deū timere. honorare. laudare et c. tñ vnūq; istoz
debet deo ppria et speciali rōne. Alia est em̄ rō quare d̄z ama-

ri. alia o
p̄ncipali
cis. sum
am in mō
nis. p̄ci
nis. vñs
in gēnā
nis dñs. ic
tūcdus. ¶
rerū p̄nci
p̄ncipiū. i
to deus est
dico: admi
tūmūz et
lariter laud
us etiam cre
et infinita et p̄
dulcas. adhib
test et nouit et
Et quia solus
gulariter et se
sem p̄ singula
cere. ¶ **Dom**
que maxime ci
bulumū est. ag
amare. timere. et
sublimatus: et
De tim
et corum p̄dit
R. Raymūc
more aliq
sit p̄ncipale de
oma alia debi
si rōne amoris.
bonore pote

Capitulum

xxxij

ri. alia quare timeri. et alia quare honorari. **I**deo enim deus debet principaliter amari. quia ipse est summe et singulariter bonus. dulcis. suavis. munificus. liberalis. pius atque prestabilis. **D**ebet etiam in infinitum amari. quia in infinitum bonus est: et solus et simpliciter bonus. **S**ecundo deus debet timeri. quia deus est dominus omnipotens: magnus: fortis: terribilis. qui potestatem habet corpus et animam perdere in gehennam ignis. **E**t quia ipse est infinitus et primus et solus et verus dominus. ideo est in infinitum et principaliter et solus et veraciter metuendus. **T**ertio deus est honorandus: eo quod est summum omnium rerum principium. **E**t quia deus est primus et immensus et solum et verus principium. ideo est primo et solus et vero corde honorandus. **Q**uarto deus est laudandus et glorificandus: quia est omnium rerum conditor admirabilis. **E**t quia ipse summus est et optimus et sapientissimus et primus et solus artifex. ideo summe et sapienter et singulariter laudandus est et glorificandus et admirandus. **Q**uinto deus etiam credendus est quia verax est. **E**t quia ipse est summa et infinita et prima veritas. ideo summa et maxima ei debet credulitas adhiberi. **S**exto in deo quoque sperandum est: quia potest et novit et cupit iuvare. liberare. redimere. consolari. saluare. **E**t quia solus et summe et semper omnia potest. ideo summe et singulariter et semper in ipso sperandum est et confidendum. **P**ossim per singula discurrere. sed puto competenter hec pauca sufficere. **D**ominicus. Saluberzima sunt verba que loqueris et que maxime comdecet hominem (qui summi conditoris plasma nobilissimum est) agnoscere. **H**uic enim soli competit dominum deum suum amare. timere. honorare. reuereri. a quo et ipse prius amatus: sublimatus: ditatus: et mille beneficiis nobilitatus est.

De timore. et de duplici timore.

et eorum conditionibus et fructibus

¶ Capitulum. xxxij.

Raymūdus. Hunc superest ut in speciali de timore de quo honore aliquo differamus. **E**t primo de timore. **C**um enim amor sit principale debitum ad quod obligatur homo. ideo ad ipsum sequuntur omnia alia debita. nec quicquam potest donum vel debitum appellari nisi ratione amoris. **E**t ideo si non amaueris deum: digne timere nec honorare poteris. **N**am sine amore timor acerbus est et penam

Dialogus Quartus

Nota dñtiaz
inter timorem
et amorem.

habet: et honor adulationem redolet non venerationem. **N**ota ergo differentiam amoris et timoris. Amor enim donum liberale est et cum summa exultatione deo tribuit. sed timor si solus fuerit cum fatigatione deo donatur et sine fructu. Si vero iungatur amori tunc spontaneus fit et a servitute manumissus. et omnem merorem convertit in gaudium. **A**lia dñia timoris et amoris est. Nam amor dei multiplicatur in infinitum. sed timor dei non se extendit nisi ad unum solum. Qui enim unum deum creatorem diligit multa per illum et propter illum diligit. sed qui deum solum metuit: nihil propter illum vel cum illo metuit. Et sic amor se extendit ad omnia ad que res amata. sed timor non ita. **O**ptima tamen est mixtura amoris cum timore. quia timor unit et applicat amorem fortius cum amantissimo conditore. **I**deoque timor et amor sunt quasi due catene que colligant ipsam hominis voluntatem cum deo: et sese mutuo fortificant. **D**ominicus. Intus sapio quod dicis. Ex quo enim creatura rationalis facta est de nihilo: et deus conditor infinite est maiestatis. ideo debet creatura cum timore diligere: et amando timere ut fiat sermo qui scriptus est. **E**xultate domino cum tremore. **R**aymundus. Optime sapias. at nunc timorem ipsum dividamus. Sicut est amor dei et amor sui: ita est et timor qui oritur ex amore dei. et timor qui nascitur de amore sui. **H**orum timorum ista est differentia. Nam primus timor sanctus est. iustus. bonus. et secundum naturam ordinatus habetque omnes conditiones amoris dei. Sed timor secundus malus est impius. iniustus. inordinatus qualis est suus amor de quo nascitur. **S**ecunda differentia est. quia timor dei non multiplicatur. sed semper unus et solus est. Qui enim deus timet nihil aliud timet. sed timor sui multiplicatur in infinitum et multo amplius quam suus amor. quia ex uno amore malo nascuntur infiniti timores. At quoniam timor penam habet. ideo quilibet horum penam confert: tristitiam et miseriam. **D**ominicus. Hinc plane intelligo quanta sit amoris propter virulentam nequitiam: quantumque noceat se habentem: qui tot timores pessimos de se producit. **R**aymundus. Recte tu intelligis. Nam qui primo amat seipsum timet se perdere: timet destrui et corrumpi. ideo omnia illa timet que se perdere possunt et corrumpere. **I**deoque timet mortem. pestem. egrotationem. Timet terram. aquam. aerem ignem. Timet famem. sitim et cuncta que illi possunt praeferere vitam.

Timor dividit

Nota quinque
differentias duorum timorum.

Dicitur
rem
timor
goss
loq
agros
canta
ducum
Ray
dñam
stus
rumpi
lis
possum
qui se
reru
celu
re sui
pidum
tia
est
tra
cōstitutus
ri
boiem
do
vires
opus
ctus
ctus
hoc
sicut
tempus
debet
debet
manu

Capitulum

xxxiii

Preterea quia amat suū honorē. suam laudem. suā volupta-
tem. ideo timet pdere famā. gloriā. excellentiā. **T**imet igno-
miniā. diffamiā. probra. vituperia **T**imet quoq; tormēta. fri-
gora. calores. paupertates. penurias. angustias **E**t q; omnia di-
ligit. ppter se. ideo timet pdere amicos. filios. vxorem. domos
agros. pecunias. mancipia. animalia **D**ominicus. **N**unq;
tanta timeret: nisi vnū aliquid nimis neq;ter amaret quod ca-
ducum est. et fragile et miserū. quodq; labi p̄t. destrui et auferri.
Raymūdus. **H**inc igit tertiā nunc cōsidera horū timorum
dñā. **N**am timor de amore dei solidus est. vegetus. robu-
stus. quia suus amor hoc diligit qd minui nō potest neq; cor-
rumpi. sed timor de amore sui fragilis est. caducus: et instabi-
lis. quia res omnes quas suus amor amplectitur concidere
possunt atq; perire. **Q**uarta differētia. quia timor dei facit eū
qui se possidet (quia solū deum metuit) et suūp̄ius et oīm sub se
rerū dominū: et omnia illum timent et subiecta sunt pedib; eius
celū. terra. maria. et que in eis sunt omnia. **S**ed timor de amo-
re sui reddit eū qui se possidet omniū rerū seruū miserabilē. tre-
pidum. fluctuagū. mutabundū. **H**inc sequit quinta differen-
tia q; timor bonus est fm naturā hominis inquantū hō est. et
est fm deū et fm ordinem vniuersi. **S**ed timor malus est con-
tra deū et cōtra naturā hominis qui est a deo omniū rerū dñs
cōstitutus: et ptra naturā vniuersi qd debet seruire hōi nō dñā
ri. **D**ominicus. **L**uncta q̄ dicis verissima sūt et vehementer
hoiēm pmouēt fugere timorē hunc pessimū: et solū deū timen-
do diligere: et diligēdo timere **R**aymundus **E**x his dñtīs
vtriūsq; timoris satis amboz. pprietates possunt intelligi nec
opus est aptius explicare. **P**orro si volueris horū timorū fru-
ctus agnoscere vide supra q̄ sunt fructus amoris dei: et q̄ fru-
ctus amoris proprii. et sicut illic agnoueris ita et istos agnosce
Hoc etiā scito q; sicut his duob; amorib; duo opponūt odia
sicut ante diximus: ita istis duob; timorib; duo obijciunt con-
tēptus. et q̄cquid illic de odijs diximus: hoc et de p̄temptibus
debere dici intellige. **A**d alia festinantē supfluis inherere non
debeo **D**ominicus. **T**e supposito libēter. nā satis recenter
memini qd de duob; odijs sup differueris: p̄ge cōtinuus.

Dialogus Quartus

De honore. et qd omnia deus fecit

pppter suū honorē z hoīs vtilitatē. Et valde pulcre p̄sideratio
nes oriunt̄ ex eo qd de⁹ fecit oīa ad suū honorē ¶ Cap. xxxv

Raymundus. Sicut hō debet dño deo timorē: ita z ho
norē. Sed añq̄ de obligatōe honoris aliqd loquamur
pmo de ip̄o dei honore pauca dicēda sunt: vt dñi cognoueris
honoris z reuerētie pprietates: agnoscas z honoris obligatio
nes. Huius igit̄ narratōis hoc sit initium. Om̄e qd dñs deus
opatus est in rez creatōe: totū pppter suū honorē id opatus est
vel pppter hoīs vtilitatē. Deus em̄ cū sit oīm bonoz z pulcro
rū ditissimus possessor z copiosissime plenus seip̄o. ideo intra
se crescere nō p̄t. Nō ergo accipit a rebz aliquā vtilitatē: sed so
lū extrinsecū honorē. Nō vero cū sit creatura de nihilo facta
sp̄ indigēs z de se ad nihilū vergēs. idcirco crescere p̄t interius
in bonitate. ī veritate. in om̄i p̄fectōe. z iō ei debet vtilitas seu
pmodū. sed honor nequaq̄s. Deus igit̄ qui oīa opatur p̄ncipa
liter pppter seip̄m. z qz intus crescere non potest. iō oīa opatur
extra se pppter suū honorē. Et cū sit summe bonus iō oīa opa
tur pppter creaturaz vtilitatē. Verū qz inter creaturas q̄tuor
graduuz: hō est magis ab illo dilectus z nobilitatus. estq̄ illi
imagine et silitudine longe ppinq̄or. idcirco oīa opatur deus
ad suū extrinsecus honorē: z hoīs intrinsecus vtilitatē. Hoc
scire te cōuenit: qd quāto deus est in infinitū om̄i creatura sub
limior: ita in infinitum distant honor dei z vtilitas creature.

Dominicus. Hinc palā intelligo. qd licet deus oīa opetur
pppter suū honorē z creature p̄moditatē: multo tñ p̄ncipalius
suū intēdit honorē q̄s vtilitatē creature. Vez qz vtilitas sp̄ col
ligata est cū honore. iō quāto amplius suū respicit honorē tā
to z amplius creature p̄siderat vtilitatē. Et sicut nihil p̄t face
re deus cōtra suū honorē: ita nec cōtra creature cōmoditatē.
Hanc aut̄ p̄moditatē maxime p̄cipat hō pppter quē oēs crea
turaz vtilitates a bono deo cōdite sunt z institute. ¶ **R**aymū
dus. Sane intelligis. At nunc ego nō indignū iudico pone
re aliquas cōsideratōes que oriunt̄ ex hoc qd deus om̄ia ope
ratur ad suū honorē. De cōsideratōes pulcre sunt z notaz

Nota hie no
uem conside
rationes.

ta dign
tur bon
hinc de
ratio: dñ
no: glo
bus intelli
oīa opatu
in honore
na cōsider
testatis. i
est. Et qz
me sapiēte
opatus est
optime lib
¶ **D**ominu
impropor
tū inordinat
ratio est. qz
sequit̄ qz quā
ppetit. z q̄nt
subtilia. diffi
lapiēte. z pu
suauia. dulcia
dulcissimā bon
tur) nā potēter
lapiēter: tamq̄
vā vtilius. ¶
toris opa sunt
secta vt neque
tero p̄fectus:
summe sublim
mundus. Qui
maximū opatu
ad dñi honorē il
Et ideo magis
q̄s et alio. et d

Capitulum

xxxv.

tu dignissime. **P**rima est. nā quoniā deus omnia ad suū opa-
tur honorem. et cū ipse sit summa potestas. sapientia. bonitas.
hinc sequitur q̄ oīa operat̄ s̄m honore sue summe potētie. boni-
tatis et sapientie. **Q**uicūq; igit̄ nō aspicit ex rez creatōe dei ho-
norē et gloriā vero lumine cecatus est: nec p̄t quicq; de dei opi-
bus intelligere. **S**cōda p̄sideratio orit̄ ex p̄ma. **N**ā ex quo deus
oīa opatur ad honores sue bonitatis. ideo sp̄ utilitas includit̄
in honore. et p̄ p̄sequens oīa opatur ad hoīs utilitatē. **T**er-
tia cōsideratio. nam qm̄ deus oīa opatur ad honore sue po-
testatis. iō opa sua in summa p̄tute et summa potentia opatus
est. **E**t qz oīa opatur ad honore sue sapientie. ideo opa sua sum-
me sapienter. ordinatissime. p̄portionabilissime. et p̄gruētissime
opatus est. **Q**uia vero ad honore sue bonitatis opatur. iō oīa
optime. liberalissime. beniuolētissime. et utilissime opatus est.
Dominicus **H**inc sequit̄ q̄ in diuinis opibus nihil p̄t esse
improportionatū. incōgruū. inutile. infirmū. supflū. diminū-
tū. inordinatū. **R**aymūndus. **R**ecte tu q̄dem. **Q**uarta p̄side-
ratio est. q̄ qz dñs deus opat̄ oīa ad suū honore et gloriā. hinc
sequit̄ q̄ quāto honor maior et gloriosior fuerit: tāto magis deo
p̄petit. et q̄nto opa eius sunt magis ardua. sublimia. mirabilia
subtilia. difficilia: tanto magis p̄tinent ad honore sue potētie.
sapientie. et p̄udentie. **E**t quāto fuerint magis utilia. cōmunia.
suauia. dulcia. iocūda. doctrinalia: tāto p̄tinent magis ad dei
dulcissimā bonitatē. **I**dcirco p̄petit deo (vt suus honor serue-
tur) tā potēter opari oīa: vt nō possit potētius cogitari. tam
sapienter: tamq; utiliter vt nō possit estimari sapientius quicq;
vel utilius. **D**ominicus **E**x isto liquide p̄t q̄ oīa dei crea-
toris opa sunt tam alta. nobilia. incō- et rehēsibilia. subtilia. et p̄-
fecta vt nequeant estimari meliora. **E**t licet vnum opus sit al-
tero p̄fectius: vnūquodq; tamē est in suo genere p̄fectissimum
summe sublime et impenetrabile. **S**ed seq̄re q̄ cepisti. **R**ay-
mundus. **Q**uinta p̄sideratio est. **E**x quo em̄ deus oīa ad suū
maximū opatur honores: inde sequitur q̄ quicqd magis p̄tinet
ad dei honore illud sine periculo homo asserere pōt et cōfiteri.
Et ideo magis oz asserere mundū a deo p̄ductū esse de nihilo
q̄ ex aliquo. et de nouo inchoasse q̄ ab eterno fuisse. **H**ec em̄

Dialogus Quartus

magis redolēt dei potestātē et bonitatē. **Sexta** quod ex quo deus omnia creat ad suū honorē. ita etiam omnia cōplet et p̄summat. et iō omnia dei opa finientur et terminabunt in summo honore sue maiestatis et bonitatis. **Verū** quod nō esset summus honor eius nisi etiā duraret in eternū. et ideo ut honor eius p̄petuo p̄seueret: necesse est ut eius opa p̄maneāt in eternū. **Septima** p̄sideratio est. **Nā** ex quo dei honor est p̄petuus iō requirit p̄petuū honorantē. **Et** quod sola creatura rōnalis nouit et p̄t deū honorare et laudare. iō oportet eā p̄petuo p̄manere ut deū in eternū glorificet et honoret. **Dominicus.** **P̄**reclara sunt omnia et exultatiōe plena quā de dei honore p̄sequeris. **Uerū** hoc postremū est exultantiū audiendū ubi se hō ad hoc p̄ditū et mansurū agnoscit. ut suū maximū et optimū creatorē magnificet. laudet. honoret in eternū. **Raymundus.** **O**ctaua p̄ditio. quod quia deus omnia creauit ad suū honorē et hoīs utilitatē. ideo deus vult crescere exterius. et vult ut hō crescat iterius. **Tūc** em̄ deus extra se crescit quā sua noticia: sua gloria: sua fama in hoīe crescit. **Et** quāto illa noticia p̄ plures hoīes multiplicat̄ tāto magis deus multiplicat̄. **Et** quasi totiens deus de nouo nascit̄ quotiēs sua noticia in hoīe generat̄. **At** quā deus exterius crescit in noticia hoīm: tūc certe hoīes interius de deo crescūt. estq; vnū idemq; incrementū quod deus crescit exteri⁹ et hoīes interi⁹. hoc aut̄ noticię in crementū nascit̄ in homine p̄ cognitionē creaturarum. quam qui ignorauerit: necesse est ut nec deus in illo nec ipse crescat in deo. **Dominicus.** **Sed** queso te. p̄ quem modum deus crescit in homine et homo in deo. **Raymundus.** **R**ationalis homo intellectum habet et voluntatem. et ideo potest deus crescere in hominis intellectu et in hominis voluntate. **Tūc** deus crescit in hoīs intellectu quādo eius noticia et sapiētia et prudētia et industria in hoīe crescit. **Tūc** vero deus crescit in voluntate quā eius amor. timor. spes. p̄fidentia. laus et gloria in hoīe crescit. **Et** quā sic deus crescit in hoīe tūc etiā hō crescit in deo. et quot modis deus crescit exterius in hoīe: tot modis hō interius crescit in deo. **Dominicus.** **R**euera magna vnitas magna p̄pinitas. magna inter deū et hoīem colligatio. magna nihilominus dei ad hominem pia dignatio: ut ipse velit

Quō deus crescit in homine et homo in deo

exterior
rarior
se p̄fice
quod de
vbi b
honorē
deo bon
quia op
merito
tur. bon
sed ut di
extrinsec
nissimus
dus est. **S**
ideo intern
gloria aut m
tur sine creat
retur. **Sed** c
beni duo p̄
homini scy
quod homo qu
honorē duo
iuriam. et sibi
iam. quia bon
or q̄ totum vn
plus illi eripit
ria nō potest p̄
ipi maximū de
egena et vacua
ri. **I**gitur si quer
nitare replem
veritate. **E**t ita
la firmitas. null
fuit dum f
romagis exteri
gemū p̄fessus.

Capitulum

xxxv.

exteriorius crescere in hoīe. et velī ab hoīe amari. laudari. hono-
rari: ut tali amore laude atq; honore hō interiorius cresceret et se
se pficeret. ¶ **Raymūidus.** Nona et vltima p̄sideratio est. q̄ ex
quo deus vult p̄ sua opa honorari. ideo oīa opera q̄ ipse facit
vel oīa bona opa que fiunt ab oīi creatura debent referri ad
honore dei. Siue ergo deus p̄ se opetur siue per creaturā soli
deo honor et gloria. ¶ **Dominicus.** Iuste id quidem. Verum
quia opa hominis bona q̄ ex bona volūate p̄cedunt cuz sint
meritoria nunq̄d premio carebūt. Nōne ip̄is etiam laus debe-
tur. honor et gloria. ¶ **Raymūidus.** Premio quidē nō carebūt
sed ut dixi: soli deo honor et gloria. Nam honor et gloria quia
extrinseca sunt illi tribuunt. et q̄ deus intra se oīum bonorū ple-
nissimus possessor est. ideo sibi soli extrinsecus honor ascribē-
dus est. Sed q̄ homo ut creatura crescere h̄z et pfici interiorius
ideo interna illi vtilitas tribuēda est p̄ bonis suis opibus: nō
gloria aut magnificētia. Quādo igit deus p̄ se immediate opa-
tur sine creatura. tūc talis opatio solam extrinsecam laudē me-
retur. Sed quādo deus opatur p̄ creaturā rationālē: tunc de-
bent duo premia. vnū exteriorius deo sc̄z honor. et vnū interiorius
homini sc̄z vtilitas. ¶ **Dominicus.** Ex isto manifeste colligit̄
q̄ homo qui cōtempto deo propriā querit gloriā: laudem et
honore duo maxima mala cōmittit. Facit em̄ deo summā in-
iuriā. et sibi ipsi pessimum detrimentū. Primo facit deo iniu-
riā. quia honor qui deo debetur est p̄statioz dignioz et meli-
or q̄ totum vniuersum. ideo qui furatur deo suum honorem
plus illi eripit q̄ si raperet totū mundum. Et ista grauis iniu-
ria nō potest p̄ omnes creaturas reparari. Secūdo facit sibi
ip̄i maximū detrimentū. quia homo cum sit creatura fragilis
egena et vacua: egeatq; intrinsecus bonitate et p̄fectiōe cōple-
ri. Igit̄ si querat honorem et gloriā exteriorius: tūc intra se va-
nitate repletur et penitus vacua derelinq̄tur omni bonitate et
veritate. Et ita in tali inanissimo homine nulla ē soliditas. nul-
la firmitas. nulla bonitas. nulla demū perfectio. Nihil igitur
sibi p̄fuit dum forinsecus creuit. imo obfuit vehemēter. q̄ q̄n-
to magis exteriori gloria est dilatatus: tanto est interiori pau-
ptate cōpressus. Verum tu vltorius proficiscere.

Dialogus Quartus

¶ Deus sicut propter suum honorem

ita et propter suum nomen omnia operatur

Capitulum. xxxvi.

Raymundus. quod sit impius et perversum hominem ambire suam gloriam et famam statim dicemus in subditis. Nunc vero pauca de dei nomine sicut ante de honore differamus. Quicquid potest de nouo acquiri vel est res vel nomen rei. Sed quia deus maximus cum ens sit infinitum non potest sibi novam rem acquirere. quia plenus est omni bono. ergo quicquid de nouo recipit sola fama et solum nomen est. Tunc igitur deus extra se de nouo crescit et maior quodammodo efficitur quando sua fama et suum nomen per corda hominum dilatatur. Nomen autem deus acquirit ex operibus quae forinsecus videntur. Que quidem opera quod potenter et sapienter et dulciter facta sunt. ideo a cognoscentibus ea deus acquirit nomen quod omnipotens et sapiens et clemens appellatur. Acquirendo igitur novum nomen acquirit etiam novam famam. novum honorem. novam gloriam. Et sic deus qui in sua essentia crescere non potest: crescit in nomine. in laude in honore. et hoc in hominum cordibus qui dei opera apprehendunt. Ex quibus clarissime videtur quod deus solus nomen habere mereatur gloriosum: honorificum: famosum: formidatum: magnificum: et per cuncta secula benedictum.

¶ Dominicus. Hinc veraciter debet intelligi deum omnia operari propter suum nomen: ut illud videlicet impleatur omni vero honore. per laudem: famam: gloriam et magnificentiam. Non igitur omnia deus operatur propter suum nomen: omnia etiam operatur propter suum honorem.

¶ Raymundus. Merito id sequitur. quod unum et idem est operari propter suum nomen et propter suum honorem. Nolo tamen te ignorare quod sicut operatur omnia propter suum nomen deus: ita etiam operatur omnia propter hominis utilitatem. Et quanto nomen dei nobilius est et prestantius quam omnes creature: tanto nomen dei plus vult homini. et est illi fructuosius quam omnes creature. Non enim creature institute sunt ut dei nomen homini innotescat. quod dum fuerit in corde hominis receptum generat in eo omnem utilitatem. Que utilitas tunc maxime perficitur cum homo ceperit amare. timere. honorare. reuereri et magnificare deum suum. Ut igitur nomen dei veram operum hominis utilitatem: necesse est ut deus operetur opera amoris: opera timoris: opera fidelitatis: confidentie: honoris laudis et glorie. Operatur igitur deus opera omnipotentie et vocatur omnipotens. Operatur opera magni timoris et reuerentie et ab omnibus

Capitulum xxxvi

primescitur. **O**patur opa maiestatis et glorie et dñs appellatur
Opatur opa summe iusticie: et ut iustus iudex formidatus ha-
bet. **O**patur opa summe dulcedinis et bonitatis: et ut dulcissi-
mus et optimus adamat. **O**patur opa maxime sapiencie: et ut sic
sapientissimus nuncupat. **E**t ut summam omnia concludat: idcir-
co omnia que deus opatur ad hunc finem referunt ut noietur omni-
potens. sapiens. iustus. benignus. bonus. fidelis. pius. sanctus
amicus. adiutor. saluator. pector: ut h modo genere in ho-
bus vera noticia et fama dei. et per consequens vera utilitas. vera per-
fectio: et perfecta omnium bonorum consummatio. ¶ **D**ominicus. **E**x
hoc ipso quod loquaris multum nos imbuens in cognitionem nominis dei
quod ex multis operibus collectum unum et maximum efficit. glori-
osum. laudabile. magnificum. et per omnium corda magnifican-
dum. **L**icet enim ab eterno deus sit omnipotens. sapiens. iustus
et bonus. non tamen hoc esset manifestum nobis nisi eas res fuisset
opatus exterius: quibus tale nomen et tale famam in nostris cordibus
perdidisset. **H**abitaculum igitur nominis dei corda sunt hominum. **E**t quan-
to dei noticia ex operibus per corda hominum multiplicatur: tanto et
multiplicatur nomen dei. ¶ **R**aymūdus. **B**ene atque optime dei
nomen intelligis. **U**nū tamen scire te pervenit quod diversimode et per
multos gradus dei nomen in homine generatur. **O**pa enim dei quadrupli-
ci gradu distinguuntur ut super patuit in scala quadruplicis creature
Rognoscit enim homo nomen dei per opera que habent esse tantum. sed magis per ea
que habent esse et vivere: multo tamen amplius per ea que habent et vivere et senti-
re et intelligere. **N**omen ergo dei maxime innotescit homini per ipsum met
hominem. **E**t hec est ultia maxima firmissima et certissima dei nominis
cognitio. **N**ullum enim est opus dei magis propinquum homini quam ipse sibi.
Igitur dum homo cognoscit seipsum in quantum dei opus est: tunc vehementer
dei nomen agnoscit et extollit magnificat et honorat. **U**terque quod di-
versimode deus circa homines operatur. idcirco ab homine multiplex nuncupatur.
Aliqui hominem deum piū vocitat et misericordē. aliqui iustum et veracē.
aliqui fidem. propitium. pectorem: iuxta id quod sentit circa se deum operari.
¶ **D**ominicus. **V**ultis igitur modis per dei nomen homo magnifi-
care. extollere. honorare. et ex omni ipse deus qui tam magnifica
in omni creatura: et precipue in homine diversimode opatur. **N**unc super
esse arbitror ut de obligatione honoris edisserere incipiat.

Dialogus Quartus **D**e obligatōe hoīs erga honorē

et laudem z nomen dei

¶ Capitulū. xxxvij.

Homo tenet
deū honorare

Raymūdus. Sequit̃ em̃ profecto q̃ q̃ deus oīa opatur
propter suū honorē z gloriā. idcirco hō qui nouit z p̃t
deū honorare merito pre ceteris creaturis id facere tenet. Te
netur em̃ z obligat̃ multipliciter. Primo ex quo solus pōt me
ritorie opari. ideo astringit̃ oīa sua opa operari ad honores
et gloriā z nomē dei. Secūdo obligat̃ velle z operā dare vt
dei nomē fiat crescat z p̃tinue multiplicet̃. Tercio obligat̃ nō
solum conari vt fiat z p̃ficiatur honor dei. sed etiam conari vt
fiat optimo z p̃fectissimo modo quo id ip̃e opari z velle potest
Quarto obligat̃ non solū vt ab ip̃o: sed ab oībus rebus preci
pue hoībus honor z gloria dei maxime crescat z compleatur.
¶ Dominicus. Certe nisi hō id z voluerit z p viribz effecerit
nō agit vt creatura dei nec vt sensatus homo. sed p̃tra ordina
tōem z mentē dei tanq̃ p̃fidus z amens z inimicus. ¶ Ray
mūdus. Quinto obligat̃ ponere seipm̃ z dare vitā: corpus: et
aīam: z quicqd̃ habet. scit. z potest ad laudē z honorē dei. Ve
rum q̃ ad honorē dei seq̃tur vtilitas hoīs. ideo quoties hō
dei querit honorē: suam tūc opatur vtilitatem. Quādo ergo
hō pro dei honore ponit vitā suā: tūc facit sibip̃i cōmodita
tem maximā. summū lucrū. summū compendū. ¶ Domini
cus. Nihil igitur p̃dit qui p̃ dei honore se suaq̃ tribuit. q̃ om
nia illi in centuplū restituit deus. ¶ Raymūdus. Ita est plane
Sexto obligat̃ hō credere verbis dei: z honorare quicqd̃ loq̃
tur aut pollicetur aut iubet aut vetat aut cōminat̃. Septimo
obligat̃ de dei opibz oībus semp̃ in bonitate sentire. z oīa
in optimā partē interpretari. Octauo obligat̃ corde z ore bo
na de deo dicere z magnifice oīa extollere z lingua palam p̃
dicare que suū respiciūt honorē: suū nomen: suā gloriā. su
am famam. Et quāto magis ad dei p̃tinent honorē: tanto de
bent amplius p̃dicari. ¶ Dominicus. Verissima sunt z salu
berrima z nccāria cuncta que loqueris. Utinā hec in cordibz
hoīm conualescāt: vt deū rerum oīm conditorem corde: ore: z
opere semp̃ honorificent z exaltēt. ¶ Raymūdus. Unū sp̃e

Capitulū

xxxviij.

duobus necesse est vt hō faciat. Aut em̄ suis opibus deū vel ho-
norat vel vituperāter p̄temnit. Ad hoc em̄ deus optimus ho-
minē condidit vt suis opibus se honoraret et extolleret: que si
mala et reprobā fuerint deum maxime inhonorāt: vituperāt:
blasphemāt. Et q̄ ex amore honor. timor. laus. spes. p̄fidētia
obediētia et om̄e bonorū germē erūpit: sequit̄ q̄ qui deum nō
amat. nec etiā honorat. nec timet. nec laudat. nec illi fidit. nec
obedit. Talis igit̄ homo corde et ope deū despiciat. deū inho-
norat. deo rebellat. **Dominicus.** Ex isto licet intueri q̄ quia
honor dei et dei p̄temptus maxime opponūtur. iō sicut nullū
maius bonū pōt facere hō q̄ deū veraciter honorare: ita nul-
lū grauius malū q̄ deum nequiter inhonorādo contemnere.
Raymūndus. Verū id quidē. Nam q̄ deū inhonorat et deo
et sibi p̄p̄i et om̄i creature maximā iniuriā et p̄tumiā facit. Cō-
temnit reuera oēs creaturas: id est nō eas honorat q̄ dei sunt
qui rerū despiciat creatorē. Et sic in dei p̄temptu includūtur in-
finite iniurie. infinite supbie. infinite nequicie. Sicut igit̄ ex
vno honore dei multiplicant̄ honores infiniti: ita ex vno con-
temptu dei infiniti contēptus generātur. **Dominicus.** Ve-
igit̄ sup̄bissimo illi qui deū p̄temnēs p̄sumpserit inhonorare

De honor p̄p̄ius est dei honori

cōtrarius et capitalis inimicus

¶ **Capitū. xxxviij**

Raymūndus. Ex his que nūc diximus aliquantulū lucet
q̄ sit vere p̄uersum deū inhonorare atq̄ p̄temnere. Gra-
ue igit̄ peccatū est q̄n hō suis opibus deū inhonorat: sed oīm
grauissimū q̄n p̄ sua opa se vult ab alijs honorari. laudari et ex-
tollī: propriā queritās famā et gloriā. Nam hoc modo studet la-
borat et opatur e directo p̄tra deū et cōtra suā gloriā et honore
Et talis oparius subdolus et p̄uersus: eo q̄ agit p̄tra intentio-
nē et ordinatōem dei: efficiat manifestus et capitalis inimicus il-
lius: suū honore et famā et gloriā illi violēter eripiens et sibi p̄p̄i
fallaciter ascribēs. Qui em̄ suā nō dei gloriā querit seipm̄ de-
um cōstituit. de se ydolū facit q̄ vult ab alijs honorari et predi-
cari. et ita p̄ suam arrogantē impiāq̄ supbiā bellū. rixam. et
discordiā grauē in suū suscitāt creatorē. **Dominicus.** Obel

h i.

Epyalogus Quartus

lum in erme funestū z in gloriū. de quo nullā ip̄e victoriā repor-
tabit. sed stragē. confusiōē. ignominiā ¶ **R**aymūdus Nihil
verius. Sed vt ap̄ius agnoscas q̄ in expiabile malū sit homi-
nē suū q̄rere honorē audi paucis que dico ¶ **D**ominicus.
Audio ¶ **R**aymūdus Nō certe dū om̄ia agit p̄pter suā famā
et gloriā occupat cor suū principalit̄ circa p̄p̄iū honorē quem
cogitat. quem querit. quem sp̄ desiderat. Et ita seip̄m in suo
corde deū statuens sese honorat. se laudat. se diligit. se ample-
ratur. Qui igit̄ merito deberet cor suū occupare circa honorē
dei z deū in suo corde recipe: ecōtrario cor suū occupat ad lau-
dem p̄p̄iā z illic seip̄m collocat z vt deū adorat. ¶ **D**omini-
cus. **D**iniuriā maximā ¶ **R**aymundus Est z alia iniuria ma-
ior. Nō em̄ sufficit ei occupare cor suū circa p̄p̄iū honorem.
sed vult q̄ corda alioz hoīm (que vasa sunt honoris dei) occu-
pent̄ z impleantur de suo honore: de sua fama z gloria. Cupit
em̄ hic talis sup̄bissimū vt oēs hoīes contēpto deo suūz ho-
norē: suam estimatiōem: suā laudem ament. p̄dicent. magnifi-
cent. Vult em̄ sp̄ crescere z multiplicari. z imaginē glorie et sa-
piētie z pulcritudinis sue (licet sit corruptibilis z fictilis) imp̄-
mi z dilatari p̄ corda hoīm: vt semp de illo cogitent. illū amēt
illū loquant̄ z predicēt Vult igit̄ totū mundū quantū ad se at-
tinet circa suū honorē continue occupari. Itaqz vult deū ex-
pellere de regno suo: de domo z habitaculo suo. ¶ **D**omini-
cus Hinc merito efficit̄ hō dei hostis: dei maximus inimicus
¶ **R**aymūdus. **P**reter hec mala sunt z alia nō minus execrā-
da. **P**rimū est: qui querit p̄p̄iū honorē totū mundū cupit re-
ducere ad seip̄m. z sic puerit ordinē vniuersi. qz creaturas in-
torquet ad aliū finē q̄ eas ordinauerat deus. Vult em̄ ip̄e vt
deus a creatur̄ honorē recipere z se ab oībus venerari. Et sic
hō h̄mōi est totus puerfus in semetip̄o: deū oīaqz cōturbans
Secundū malū. qz hō qui q̄rit p̄p̄iū honorē facit sibi p̄i ma-
ximū damnū z detrimentū z incōmodū. Sicut em̄ dūz hono-
ratur deus tūc crescit tūc pficit hō: ita dū honorē sibi attribu-
it in summa egestate remaneat necē est **T**erciū. hō qui suū que-
rit honorē destruit quantū in se est deū factorē suū. z ex p̄sequē-
ti elongat se in infinitū a deo. tantūqz distat a deo q̄ntū distat

De multiplici
malo quod ori-
tur ex honore
proprio.

sua intētio ab intētiōe dei. Et qz totum bonuz hoīs deus est ideo quantū magis lōginquat a deo tantū magis recedit a bo no suo. **Quartū.** dum hō elongat in infinitū a bono suo: necē est vt ppinquet maxio malo suo cadatqz in tam pfundū malū quantū deus est altū bonū. **Cadit** ergo in imane pcipitiū oīm calamitatū z in abyssum maloz omniū. **Quintū.** hō querēdo suum honorē facit deo infinitā iniuriā z offensam. ideo pmere tur penā perpetuā z infinitā. **Sextū** malū. homo q querit su um honorē execat semetipsum. **Honor** em iniustus tenebre sunt: que cordis oculos adeo obnubilant z obscurāt z ab om ni vera luce alienos reddūt: vt homo nec deum nec seipm nec totū vnūersum possit agnoscere. **Positus** em extra deum: ex tra lucez: extra veritatē nullum bonū nullū malū potest discer nere. nec inter vez z falsum: nec inter dulce z amarum ponere rōnem. **Septimū.** homo q querit suū honorē totū fundamē tum suū collocat in mendacio. in errore. in vanitate. in decep tione. in malo: z in nihilo. **Honor** em pprius mendaciū z er roz z nihil est. **Querēs** igit ppriū honorē seruū se facit vani tatis mendacij z nihili. z seipm qui inter creaturas omniū est nobilissimus expēdit ad errorē atqz stulticiā z amentia. **Octa uū** malum. cū omīs honor sit extra eum qui honorat. hinc se quit q homo ad suū honorem operās z illum multiplicare ge stiens edificat extra se rem vanissimam que stare nō potest. et ita introzsum vacuus remanet z omni solido bono priuatus. **Nono.** homo suū ambiens honores perdit tēpus suum. pdit laborem: studiū z conatum suū. tenditqz ad impossibile. qz su us honor nunq poterit pfici nunqz impleri. **Sz** solus dei ho nor (cui resistere nemo potest cuz sit omnipotēs) hic pficietur. hic psummabit. hic manu tenebit in secula seculoz. **Domī nicus** **Hoc** postremū maxime deberet hoīem auertere ab am bitōe pprij honoris qn nec illū quantū volet poterit acq̄rere. nec utcūqz adeptū poterit retinere. **Raymūndus.** **Decimū** z maximū malum est. q sicut honor verus z pfusio opponūtur ita laus z vituperiū. glia z opprobriū. **Et** sicut honor nō pōt mutari nisi in pfusione. ita laus z gloria nō nisi in vituperiū z opprobriū. **Et** qz null⁹ honor verus est nisi honor dei cui etiā

Dialogus Quartus

et laus vera est et gloria vera. Idcirco homo qui honorat. laudat et glorificat deum nunquam illi sequetur confusio. nunquam vituperium. nunquam opprobrium. Sed si querat suum honorem. suam laudem et gloriam oportet ut perveniat ad eternam confusionem. perpetuum vituperium. et opprobrium sempiternum quod non delebitur. **D**ominicus Merito id sequitur. Nam ex quo honor proprius hominis est perversus inordinatus. falsus. tortuosus. caducus. miser. iniustus. mendax. vanus. erroneus. ideo permanere non potest. sed concidet. tabescet. deficiet: et sequetur illi summa ignominia quam reuelabitur confusio nuditatis eius. et pudenda eius in suam faciem retorquentur. Eant nunc proprii honoris quesitores et ad breve tempus in suis laudibus exultent ut perpetua confusione contristentur.

Homo obligatur ex parte honoris dei credere omnibus verbis eius et ea honorare

Capitulum. xxxix.

Raymundus Quoniam quidem ut supra declaratum est quod deo honor attribui debet in summo gradu. si igitur homo honorat deum necesse est ut et verba dei honoret et credat cum omni reverentia deo loquenti. Quando enim credit homo verbis dei tunc reputat eum veracem iustum et sanctum. sine fraude. sine mendacio sine dolo. atque ita honorat deum credens sine aliquo testimonio. sine aliqua probatione simplici verbo dei: solum quia ipse dicit vel dici fecit qui fallere et mentiri nescit. Alioquin nisi credidero cum omni assensu verbis eius: etiam etsi videantur vel obscura vel extranea facio deo maximam iniuriam: vituperium: et contemptum. Debemus igitur primo credere verbis dei propter suum maximum honorem. ut pote quod ille loquitur quem nephas est mendacem aut frivolum estimare. Secundo debemus credere verbis dei ratione sue excellentissime maiestatis et auctoritatis. Si loquenti alicui sapienti aut regi aut principi fidem habemus: multo magis regi regum domino dominorum credi debet et assentiri. Tercio ratione sue infinite bonitatis et purissime pietatis credi oportet verbis dei. Nam quod bonus homo loquitur facile admittitur: multo amplius admitti debet quod loquitur optimus et sapientissimus deus. Quarto. deo credi debet ratione sue infallibilis veritatis. Est enim ipse summa veritas et sum

Debemus credere verbis dei.

ma sapiētia que falli nequit atq; mētiri. **D**ominicus. **N**ag
nū mibi animū indidisti credere cū summa reuerētia eloquīs
dei. **S**ed queso te quē processum habiturus sum in credēdis
dei sermonib; **R**aymūdus. **I**llū eundē quē in creaturis co
gnoscedis an habuisti. **V**idemus ad oculū duo esse q̄ ab ho
mine extra pcedūt. scz opus suū: z suū verbū. **S**ic similiter duo
sunt que pcedunt foris a deo: opa z verba. **V**erū quia aliud ē
opus z aliud verbum. ideo alia scia est de dei opibus: z alia de
verbis. **S**ciētia tñ creaturaz que manifeste forinsecus appa
rent inducūt nos in cognitōem verbor; dei que minus appa
rent. **A**d cognitōem creaturaz habuimus tres gradus. **P**ri
mus q̄ cognouimus ipas creaturas in veritate existere. sz ne
sciebamus cuius erāt. **S**ecūdo cognouimus q̄ dei erāt: z q̄
a deo pdite erant. **T**ertio q̄ donū dei erant. z q̄ a deo nobis
tradite erant. **I**sto mō oportet pcedere pformiter circa verba
dei ad cognoscendū q̄ dei st. **P**rimo oportz videre z acute re
spicere ipa verba in se. **S**cdō cuius sunt vba: an vba sint dei.
loquētis vel hoīs. **T**ertio q̄ nobis a deo data sunt ad nostrū
fructū. ad nostrā necessitatē z vtilitatē sicut z creature. **D**o
minicus. **S**ed q̄ sunt dei verba q̄bus nobis ad nostrā salutē
loq̄tur. **R**aymūdus. **N**ō alia p certo q̄s que in sacro volu
mine (quā nos bibliā dicimus) ptinent. que in vetus nouūq;
testamentū clare diuidit. **I**bi audis deū precipientē. phiben
tē. adhortantē. terrentē. blandientē. cōminatē. pollicentē.
Possem ego multis z fortissimis rōnibus tibi demonstrare de
um biblie sermōes p suos vates esse loquūtū: nisi nossem te id
optime credere z vt christianū nullatenus diffiteri. **E**t si forte
eas rōnes cupis agnoscere lege priorē libzū vnde iste trāssumi
tur. z illic inuenies quō etiā paganissimo homini id facile po
tuerit psuaderi. **D**ominicus. **C**redo vt xpianus biblie vba
dei verba esse. **Q**ui aut hoc nō credit pagano deterior est.

De pprietatibus vbi dei. et quali
ter se hō gerere debet circa sanctā bibliam ¶ Capitulu. xl.

Raymūdus. **Q**uia igit credis bibliā dei verba sonare: au
dinūc cū maximo fructu pprietates z pditōes huius li
bri

Epyalogus **Q**uartus

bri. et qualiter te habere debeas circa eū. **P**rimo ex quo per totū
vetus nouūq; testamentū deus loquitur per ora scōz. ideo oīz cre
dere q̄ dicit. oīz implere q̄ precipit. oportet vitare q̄ prohibet. oīz
formidare q̄ p̄minat. oīz sperare q̄ pollicet. **Q**ui autē ista nō fa
cit deū p̄temnit. irridet. iniuriat. **D**ominicus. **I**mo vero per
oīa dignus q̄ a sacro dei libro repellat. **B**estia em̄ si montē te
tigerit lapidet. **R**aymūdus. **S**cdo. ex quo biblia liber dei ē
ideo seq̄tur q̄ nihil est in eo falsum. nihil inutile. nihil supflū.
nihil dūminutū. nihil iniquū. nihil friuolū. nihil p̄temnēdū. ni
hil execrandū. **T**ertio. ex quo biblie v̄ba dei sunt. iō oīa que il
lic aut p̄mittit aut p̄minat deus: oīa suo tpe p̄plebunt. nō em̄
vnū iota aut vnus apex cadet ab oī lege. **A**liquin deus face
ret p̄tra suū honorē. seq; mendacē p̄stitueret: qd̄ est impossibi
le. **S**i em̄ hō potens et iustus nitit̄ toto corde implere verbū
suū: multo magis deus cui eque facile est et dicere et implere.
Quarto. ex quo deus sua v̄ba in hoc libro p̄stituit. iō hō obli
gat̄ deū et sua verba diligere. amplecti. honorare et colere q̄ p̄
cesserūt de ore dei. **D**ominicus. **M**erito id quidē. q̄ nihil
tā p̄pinquū deo q̄ suū verbū. **V**erbū em̄ dei ip̄m deū rep̄sen
tat. nec aliqd̄ tantū p̄tinet ad deū q̄ suus sermo: qui nō solū de
ore sed etiā de dei corde p̄cedit. **E**rūpit em̄ ab int̄mis medul
lis dulcissimi p̄ditoris. **M**erito igit̄ amari debet et coli. q̄ ni
hil verbo dei maius. nihil dulcius: nihil sublimi⁹. nihil p̄fun
dius. nihil nobilius. nihil p̄ciosius. nihil potētius. nihil deni
q; salubrius. **R**aymūdus. **H**inc certe intelligis mi dñice q̄
dei verbū longissime excellit oēs creaturas: magisq; ad illū p̄
tinet q̄ oēs pariter creature. **Q**uia igit̄ hō tenet̄ amare deū su
pra oēs creaturas: ita etiā debet amare dei verbū plus oībus
creaturis: illudq; p̄temiscere et venerari. **H**inc seq̄tur quintū
q̄ hō debz summope cauere ne aliqn̄ aut irrideat aut abijciat
aut vitupet: aut blasphemet verbū dei. **D**ominicus. **I**stud
p̄prie iniquoz est et hereticoz et infidelīū. **R**aymūdus. **S**ex
to q̄ hō tenet̄ p̄pare cor suū ad recipiendū verbū dei. **E**x q̄
em̄ verbū dei extra deū p̄gredit̄: nullū aliū locū vult occupare
q̄ p̄pectus hoīs. qd̄ d̄z esse receptaculū sermonū dei. **D**omi
nicus. **A**tq; iō qui tullīū libētius meditant̄ aut oratiū aut vir

Capitulum

xl.

giliū q̄s dei verbū maximā iniuriā deo faciunt. q̄ de suo corde
dei verba reiiciūt: z illic recipiūt aliena **R**aymūdus. **R**ecte
tu quidē. **U**tinā seculariū libroz amatores hinc n̄ro sermoni
aures accōmodent: puto nō tā libēter vanissimis studiis inhe
rebūt. **S**eptimo. ex q̄ verbū dei ip̄m met deū rēp̄sentat. iō qui
in suo pectore s̄ba dei recipit: recipit z deū: gestatq; deū intra
p̄cordia sua **N**ihil ḡ sanctius: nihil melius: nihil suauius q̄s in
corde dei s̄ba portare. **I**mo etiā z ore p̄ferre (q̄d tu dñice quo
tidie facis) q̄ nō expedit fidelē erubescere sermones dei **Q**ui
cunq; igit in corde gestat verbū dei multas inde p̄sequit z p̄ci
puas utilitates **P**rima est. q̄ sicut verbū dei est viuū z efficac
et penetrabile z mobile. q̄ exiit de corde dei. iō necē est q̄ viuū
ficet z penetret z moueat: iocundet atq; letificet ip̄m cor hoīs
q̄d possederit. **S**ecūdo. sicut verbū dei est calidū z succēsum ig
ne amoris dei (ignitū em̄ eloquiū tuū vehemēter) iō cor hoīs
calefacit z inflāmat in amorē dei. **T**ertio. q̄ verbū dei est vez
certū z firmū. ideo p̄firmat cor hoīs in veritate z solidat corro
boratq; **Q**uarto. q̄ verbū dei lumen est z lucerna. ideo cor
hominis illuminat. nec finit illud ignorātie aut erroris aut ne
quicie tenebris abduci. **Q**uinto verbū dei potētissimū est et
summe actiū. ideo cor hoīs potenter immutat. protegit. diri
git z defendit. **S**exto. quia verbū dei altissimū est. ideo rapit
cor hominis a terrenis z ad celestia suspēdit. **S**eptimo. verba
dei sunt eloquia casta z septies repurgata. sunt quoq; gloriosa
immortalia z p̄petua: verbum em̄ dñi manet in eternū. ideo fa
ciunt cor hominis castū. purū. gloriosum. immortale. incorru
ptibile z eternū **D**ominicus. **E**x his manifeste ptz q̄s gran
dē iniuriā facit deo z sibi detrimentū: q̄ contēptis dei s̄bis hu
mana eloq̄a in suo corde receptat **Q**ui asp̄natur creatoris ver
bū: z verbū amplectit creature **Q**ui libētius audit verbū mē
daciis (oīs em̄ homo mēdax) q̄s summe veritatis. **V**erba mor
talis infirmi z fragilis: q̄s immortalis z omnipotentis **V**erba
nihil firmiter p̄mittentis: q̄s vitam pollicentis eternā. **V**erba
serui inutilis: q̄s altissimi imp̄p̄atoris. **V**erba eius q̄ in se habet
radicē omniū maloz: q̄s eius q̄ est omniū bonoz fontalis ori
go. **V**erum tu prosequere quod cepisti.

Q multe uti
litates pueni
unt hoi qui dei
verba portat i
corde.

Dialogus Quartus **C**ōparatio ōbī dei ad creaturas

Capitulum. xli.

Raymundus. Duo sunt nobis manifesta q̄ nobis ptulit optimus deus. et p̄ que ip̄e nobis plurimū innotescit. scz creature quas cōdidit: et verba q̄ dixit. Sed ista duo nō sunt equalia. Primo verbū dei est supra hoīem et supra oēm creaturā. oīs autē creatura subijcīt verbo dei. Scdo oīs creature sunt de nihilo et de se corruptibiles. sed verbū dñi exiit de ore dei et p̄manet in eternū. Tercio verbū dei h̄z plenū dominiū sup oēm creaturā. nec p̄t illi vlla creatura resistere. sed mutat et trāsformat creaturā. ip̄m autē sp̄ immutabile manet sicut deus a quo p̄cedit. **D**ominicus. q̄s crebro solet durissima hoīm corda p̄mutare atq̄ emollescere verbū dei sepe numero id ip̄e exptus sum. **R**aymūdus. Et adhuc amplius expieris. **Q**uarto p̄ verbū dei oīs creatura facta ē et de nihilo venit ad esse virtute verbi diuini. habz em̄ oēm potestātē eius a q̄ procedit. Prīmū em̄ qd̄ exiit a deo est suū verbū. et p̄ ip̄m omnia alia substituerūt. **D**ominicus. Hinc p̄t deū multo plus fuisse liberalē donādo nobis sua v̄ba q̄s sil̄ cuncta creata. Et licz nos plurimū consolet p̄ creaturas: multo tñ amplius p̄ suū verbū. **R**aymūdus. In maximo igit̄ habendū est p̄cio verbū dei. **Q**uinto v̄bū dei exiit de corde dei. et iō quocūq̄ venerit secum portat cor dei et mentē et voluntatē dei. sed creature q̄ exeūt de nihilo longissime distāt a corde dei. **D**ominicus. Et iō clare lucet: qui nō vult recipe verbū dei nō est dignus p̄frui creaturis. Qui em̄ magna p̄tēnit. iniuste sibi vsurpat mīna. **R**aymūdus. Optia assertio tua. **S**exto. oēs creature sua pulcritudine. bonitate. varietate hortant̄ hoīem diligere et honorare deū factorē suū. sed v̄bū dei idip̄m p̄cepto p̄pellit. **M**agnū em̄ mandatū in lege ē. Diliges dñm deū tuū ex toto corde tuo et. **S**eptio. oēs creature q̄ sunt sub hoīe seruiūt hūano corpi. indiget em̄ corpus n̄m cibo et potu vt possit nutriri augeri p̄seruari. s̄z v̄bū dei aīam cibāt et satiat roborat augmētāt et in sp̄uali vita p̄seruat. **V**ita em̄ aīe amor dei est. gaudiū. spes et p̄solatio fm̄ deū. **D**ñicus. Merito id qd̄. cū em̄ aīa hūana scā sit

Capitulum xli.

ad imaginē et similitudinē dei. et inter deū et animā nihil est me-
diū. ideo nutriri debet diuino cibo. et eo cibo quod procedit de cor-
de dei. Qui ergo non recipiunt in cordis palato dei verbum. sed per
cor filiquis delectantur. vanis dico fabellis hominum necesse est fame
pereant et morte perpetua moriantur. **Raymūdus.** Dico ita ne-
cesse est. Verbum enim quod de corde vel ore hominis procedit cum sit
fragile caducū incertū: et plerūque mendacius plerūque animam hominis
non nutrit sed inficit. non viuificat sed occidit. Verū ut melius
noueris quomodo dei verbum animam nutrit. cogita illa duo que sunt
in anima. scilicet voluntatē et intellectū. Vita enim anime consistit principa-
liter in voluntate. que quando uiuit tunc et anima uiuit. Et ideo ut vo-
luntas veraciter et salubriter uiuat necesse est ut dei verba eam sub-
intrent. eam vegetent. eam sustentent. Et idcirco verba dei nunc prae-
cipiunt. nunc prohibent. nunc exhortantur. nunc laudant. nunc liti-
gant. nunc deprecantur. nunc imitantur. nunc pollicentur ut hoc mo-
do voluntas hominis excitetur ad timorē. ad amorē. ad spem. ad gau-
diū. ad consolatiōem: Et quia anima humana se querit verborum cer-
titudinē. nec ea facile recipit si videantur aut dubia aut inania
aut inutilia. ut ergo etiā intellectus in dei verbo pascatur necesse est
ut eloquia sua deus propria auctoritate confirmet. que tam magna
et solida est quod excedit omnes rationes. probationes. ingenia. et argu-
menta quorumlibet sapientium. Quando ergo dei verba mouent ani-
mā ad amorē tunc pascitur ipsa voluntas: quando instruit ad veri-
tatē tunc nutrit et saginat intellectus. **Dominicus.** Ex his que de verbo dei
luculenter disseruisti agnosco aliam obligationem maximā qua homo obligatur deo creatori suo per
suis verbis ab eo receptis. Ostendisti enim in secundo dialogo innumeras ob-
ligationes quibus astringitur homo factori deo per susceptis creatura-
rum obsequiis. Verū quia verba dei sunt omnibus creaturis mul-
to nobiliora et homini maxime utilia imo necessaria. quia creature cor-
pus hominis respiciunt. verba autem dei animam ipsam. ideo sine ulla
comparatiōe obligatur plus homo pro verbo dei unde anima
sua et nutritur et conseruatur quam per creaturis quibus ipsum corpus
reficitur et pascitur.

Verbo dei af-
fectus pascitur et
intellectus

Nota obliga-
tionem.

Hic agitur nunc de tertia natura

Dialogus Quartus

creata. q̄ sine corpe p̄sistens tota sp̄ialis est ¶ **Caplin. xlii**

Raymundus. Pulcre post sermonē habitum de v̄bo dei de subst̄tijs sp̄ialibus tractare debemus. quas nos vel sp̄s vel angelos nūcupamus. Per hos (sicut in tota biblia sepiissime p̄t̄) dei verbū hoībus reuelat̄. Ipsi em̄ sunt angeli dei potētes p̄tute faciētes verbū illius ad audiendā vocē sermonum eius ¶ **Dominicus.** Cum scalā creaturarū in principio nostre disputatiōis erigeres nihil illic de natura mere sp̄iali meministi te dixisse ¶ **Raymūdus.** Ideo illic nō dixi q̄ tunc nō oportebat ¶ **Hunc aut̄** ista dissertio hoc in loco et p̄ his que iam diximus: et pro his q̄ post dicturi sumus oportuna notabitur ¶ **In p̄mis** igit̄ ambigere nō oportet aliq̄s esse subst̄tias incorporeas: ne maximū rez oīm p̄ditorē impotentē aut diminutū fuisse cogitem⁹ ¶ **Qui em̄** sic cogitat maxie vituperat atq; in honozat manū oīpotentis dei ¶ **Ut** ḡ deū summis honorib; p̄sequimur: cōfiteri oī subas esse aliq̄s mere sp̄iales. ¶ **Nā** si deus creauit naturā totalit̄ corporeā vt sunt oīa q̄ p̄tineuēt in trib; inferiorib; scale ḡdib;: si etiā creauit naturā partim corporeā. partim incorporeā sicut ē hō: sequitur etiā q̄ creauerit naturā penitus incorporeā q̄lis est āgelus ¶ **Dñicus.** Optima seq̄la. ¶ **Cū em̄** deus totus sit sp̄ialis sube. ideo debuit merito non solū tales subas p̄dere s; multo plures q̄ corpales ¶ **Si em̄** natura mere corporea p̄t p̄ se subsistere sine sp̄u: multo magis opante deo sp̄s subsistet sine corpe. ¶ **Opposita em̄** equis rōib; fulciunt̄. ¶ **Hinc** p̄t̄ deum sp̄ialem sp̄iales subst̄tias sicut et corporeas p̄didisse ¶ **Nō** solum aut̄. sed et p̄mo et p̄ncipaliter eas p̄didisse: cum sint deo magis similes et p̄pinque. ¶ **An** vero sint in maxio aut p̄o numero abs te audire desidero ¶ **Raymūdus.** Dīno necē est credere in maxio atq; incōprehensibili eas numero cōstare. ¶ **In** multitudine em̄ ministrozū dignitas regis: et in paucitate plebis ignominia p̄ncipis. ideoq; milia milia ministrāt ei. et decies milies centena milia assistūt ei. ¶ **Itaq;** si in natura corporea sunt innumere sp̄s lapidū. herbarū. arborū. piscium. auū. quadrupedū. et innumera indiuidua hoīm: erunt etiā infinite species angeloz. ¶ **At** ne putemus hanc multitudinē confusam ēē ideo oportet scire q̄ inter angelos est ordo pulcherrimus. discre

Capitulum xliij

tissimus. iocundissimus. Videmus enim quod in rebus corporeis est ordo mirabilis. sunt enim quedam superiora. quedam inferiora. et quedam his media. Elementa et omnia inanimata sunt infima. vegetatiua media. sensitiua superiora. Super hec omnia est homo omnium sublimissimus. Habet tamen etiam humana natura multiplicem statum secundum superius et inferius. In hominibus enim sunt agricole. mercatores. burgenses. nobiles. milites. barones. comites. duces. reges. et unus omnium imperator. In statu ecclesiastico sunt rectores. diaconi. archidiaconi. decani. prepositi. abbates. episcopi. archiepiscopi. patriarche et super omnes papa apostolicus. Si igitur tam decorus est ordo in his rebus inferioribus. multo amplius in illis nobilissimis altissimisque spiritibus erit ordo mirabilis. artificiosus. iocundus. Sunt enim inter eos tres ierarchie. id est tres sacri principatus. et in quolibet ierarchia sunt infimi. sunt medi. sunt superiores. et hec ordinatissima cuiuslibet ierarchie multitudo ad unum tendit omnium superiorum. In elementis ut videmus ignis est dignior. In genere piscium delphinus. In avibus aquila. In bestiis leo. In hominibus imperator. omnia tendunt ad unum caput. Ita quod in angelis estimandum est. Vix quod processus noster naturalis est. nec possumus propria nature tam subtiliter loqui de inuisibilibus separatisque substantiis sicut fidelis spiritualisque theologus. ideo si volueris altiora de his secretioraque cognoscere doctor tibi libros scrutari necesse est. ¶ Dominicus. Ego istud etiam affirmo. Velim tamen nosse an ne ut nos homines ita et ipsi quod obligentur deo creatori suo. ¶ Raymūdus. Imo pro quod maxime. Hinc enim libere arbitrium. hinc intellectus. hinc affectus. hinc quod innumera beneficia pro quibus omnibus obligantur deum diligere. reuereri. honorare. laudare. adorare. benedicere quod illos de nihilo condidit. quod eos supra omnes creaturas sublimauit. quod eos immortales constituit omni sapientia et scientia imbuit. et sua dulcissima visione in eternum felices reddidit. Vix ut ad nostra redeamus multum hec sube incorporee (angelos dico) multum nos obligant domino deo nostro. ¶ Dominicus. Quare id obsecro. ¶ Raymūdus. Ideo scilicet quia nobis quotidie sua beneficia prestant. Omnes enim administratorum sunt spiritus missi in presidia eorum qui hereditatem capiunt salutis. Ne enim peccemus custodiunt. peccantes arguunt. lapsos erigunt. cor componunt. ad veniam dirigunt. ad penam cogunt. In aduersis et arduis

Nota beneficia nobis exhibita angelorum obsequijs.

Dialogus Quintus

casibus nos corroborant. nos letificāt. nos p̄seruāt. Postremo nostram illumināt rōem. excitant voluntatē. tribuūt boni opis facultatē. **Dominicus.** Breuissimo verbo maxima in nos angeloz b̄nficia demōstrasti. p̄ quibz astrigimur deū qui tales nobis p̄motores p̄tulit amare. timere. glorificare. et multo amplius q̄ p̄ omnibz obsequiis que a visibili creatura suscipimus. Hec em̄ corpalia sunt et corpori solo p̄stant. illa vero sublimia sunt et sp̄alia voluntati t̄mmodo p̄moda et rationi. **Raymundus.** Ecce nūc vidisti in hoc quoqz dyalogo et in p̄cedenti quō obligetur hō amare. timere et honorare deū factore suum. Nunc supest ostēdere an hō etiā id exsoluit. id reddit quod tenet. Cū multa voluptate et animi oblectatōe q̄ hactenus loquutus sum excepisti. sed puto te in sequenti disputatione lacrimas effusurū. Verū quia iā cernis nobis radios solis occūbere. et iam in longū noster sermo p̄cessit. dignus est vt sicut hactenus aīe ita et a sello corpori tribuamus qd suū est. **Dominicus.** Placet. sed licet (vt dicis) tristitia sim auditurus noueris t̄m summo mane ad tuas me postes rediturū. Tristitia em̄ etsi amara sunt. t̄m plerūqz salubria sunt. ¶ **Finit dyalogus q̄rtus. de eo q̄ hō obligat deum timere et honorare**

¶ **Incipit quintus dyalogus. de lapsu miserabili generis humani. et q̄ per vnum hominē omnes cecidimus.**

An talis sit hō qualis eē debet. et an faciat quod facere tenet ¶ **Capitulum. xliij.**

Dominicus. Tota hac nocte cōcitauit me sp̄s meus p̄re desiderio sermonū tuorū. Sepe enim causabar noctis morā. at vero vbi asperi tenuissi mū aurore lumen subito e strato mēbra corripui et huc besterne pollicitationi festinus occurro.

Raymundus. Amo mi dominice sollicitudinē ardoris tui. Hactenus sicut nosti egimus p̄cessum nostrū p̄ modū obligatōis ac debiti. ostēdūmus em̄ hoīem. p̄pter multa b̄nficia que accepit obligari deo muneratori suo. hanc quoqz obligationē esse naturalē. p̄petuam. indelebile. incorruptibile. scriptā stilo